

Paweł LAIDLER 

Uniwersytet Jagielloński

pawel.laidler@uj.edu.pl

PRZYWÓDZTWO PREZESA SĄDU NAJWYŻSZEGO USA NA PODSTAWIE ANALIZY DZIAŁALNOŚCI SĘDZIEGO JOHNA ROBERTSA JR.

ABSTRACT Leadership of the Chief Justice of the US Based on an Analysis of the Activities of Justice John Roberts, jr.

Chief Justice of the United States is a formal leader of the Supreme Court responsible for supervising Court's administrative work, including his presiding over justices' conferences and assigning opinion-writing to a justice in the majority. At the same time Chief Justice is representing the Court in relations with other branches of government, including membership in certain judicial institutions, assisting the president during his oath of Office, and presiding over the impeachment process of the chief executive. Called the top judicial officer in the United States, the Chief Justice seems to have enough power not only to lead the Court but also to determine its adjudication, protecting its integrity and impartiality. The reality, however, proves that the model of leadership and the scope of impact of Chief Justices on Court's functioning depends on several inner and outer factors, therefore not every formal leader of the Court was its real leader. The aim of the analysis is to assess the leadership of Chief Justice John Roberts, who was appointed to the Supreme Court by George W. Bush in 2005 and has held his office until today. Introducing four models of leadership of Chief Justices, the Author is willing to determine the role John Roberts plays in contemporary Court, analyzing the impact of his leadership skills and the circumstances under which he operates as the Chief Justice. The growing significance of the Supreme Court in American social, economic, and political life makes such an analysis even more interesting and necessary.

Keywords: leadership, U.S. Supreme Court, judicialization of politics, political justice

Słowa kluczowe: przywództwo, Sąd Najwyższy USA, judykalizacja polityki, upolitycznienie wymiaru sprawiedliwości

WPROWADZENIE

Politolodzy zajmujący się problematyką przywództwa w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych Ameryki poświęcają najwięcej uwagi przywództwu prezydentów, co wydaje się oczywiste z punktu widzenia roli głowy państwa i szefa egzekutywy w systemie politycznym USA. Zarówno w amerykańskiej, jak i polskiej literaturze powstało wiele opracowań skupiających się na analizie charakteru przywództwa amerykańskich prezydentów w ujęciu systemowym lub indywidualnym, a konstytucyjna pozycja prezydentów ewoluowała wraz z wyzwaniem, jakie pojawiały się w polityce wewnętrznej lub zagranicznej¹. Zdecydowanie rzadziej badano przywództwo polityków stojących na czele Kongresu, czyli Spikera Izby Reprezentantów oraz Przewodniczącego *pro tempore* Senatu, choć zajmują oni bardzo wysokie pozycje na liście sukcesji prezydenckiej, a także kierują pracami najważniejszego ciała legislacyjnego w państwie. Taki stan rzeczy wynika z faktu, że przywódca partyjni w Stanach Zjednoczonych pomimo znaczącego wpływu na funkcjonowanie jednej z dwóch wiodących partii politycznych w obu izbach Kongresu rzadko kiedy samodzielnie determinują przebieg procesu legislacyjnego i sposób wewnątrzpartyjnego głosowania, a instytucja, którą reprezentują, ma charakter kolegialny, co niejednokrotnie wpływa na perspektywę podejmowaną przez badaczy². Tymczasem najważniejszy organ trzeciej władzy, a więc Sąd Najwyższy USA (*U.S. Supreme Court*, SN), mając również

¹ Spośród znacznej liczby pozycji literatury amerykańskiej na temat przywództwa prezydentów warto z pewnością sięgnąć do następujących opracowań: A.J. Schlesinger, *The Imperial Presidency*, Boston 1973; F. McDonald, *The American Presidency: An Intellectual History*, Lawrence 1994; B. Ginsberg, *Presidential Government*, New Haven 2016; M.E. Siegel, *The President as Leader*, London 2017; *The Presidency and the Political System*, red. M. Nelson, Washington 2020; T.E. Cronin, M.A. Genovese, *The Paradoxes of the American Presidency*, New York 2022. W polskiej literaturze warto zwrócić m.in. uwagę na następujące opracowania: B. Szklarski, *Przywództwo symboliczne. Między rządzeniem a reprezentacją. Amerykańska prezydentura końca XX wieku*, Warszawa 2006; R.M. Małajny, *Amerykański prezydenjalizm*, Warszawa 2012.

² Na temat przywództwa w Kongresie zob. *Congress and the Constitution*, red. N. Devins, K.E. Whittington, Durham 2005; *Congress and Its Members*, red. R.H. Davidson, W.J. Oleszek, F.E. Lee, E. Schickler, J.M. Curry, Washington 2021. W polskiej literaturze na ten temat pisał m.in. Z. Kiełmiński, *Kongres Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 1994. Warto również zwrócić uwagę, że istotne role przywódcze w Kongresie odgrywają różni politycy, w zależności od działań, za które są odpowiedzialni. Przykładowo *whip* jest odpowiedzialny za przebieg procesu głosowania członków partii – zob. M.M. Wiszowaty, *'House of Cards' czyli 'majority whip' w Kongresie USA – geneza, regulacja prawna, znaczenie dla praktyki ustrojowej*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, red. P. Laidler, J. Szymanek, Kraków 2014, s. 375-400.

charakter kolegialny, w większym stopniu prowokuje do badania charakteru przywództwa, zarówno w kontekście pozycji Sądu w amerykańskim systemie władzy, jak i procesu decyzyjnego i wpływu pojedynczych sędziów na orzecznictwo i funkcjonowanie tej instytucji. Z uwagi na fakt, że ta pierwsza kwestia była wielokrotnie analizowana, co doprowadziło do istotnych wniosków na temat pozycji ustrojowej SN wśród sądów federalnych i stanowych oraz w ramach konstytucyjnego systemu kontroli i równowagi³, niniejszy artykuł skupi się na problematyce przywództwa w łonie Sądu, a dokładniej na pozycji ustrojowej i rzeczywistej roli prezesa Sądu Najwyższego (*Chief Justice*).

Istnieje przynajmniej kilka argumentów, które skłaniają do dokonania analizy przywództwa prezesów SN, zarówno w wymiarze historycznym, jak i współczesnym. Po pierwsze, najbardziej naturalnym czynnikiem legitymującym badanie roli prezesa Sądu jest fakt, że mamy do czynienia z jedną z trzech najważniejszych, obok prezydenta i Kongresu, instytucji władzy federalnej w USA, będącą jednocześnie jedynym organem sądowym wprowadzonym w konstytucji z roku 1787 (artykuł III). Choć sam dokument milczał na temat struktury SN i liczebności sędziów, determinując jedynie sposób ich wyboru (artykuł II), to ustanowienie zasady podziału władzy wraz z systemem kontroli i równowagi stawiało Sąd jako lidera jednego z trzech podstawowych segmentów władzy⁴. Po drugie, do przedmiotowej analizy skłania rzeczywista pozycja Sądu w amerykańskim systemie władzy, która ewoluowała w kierunku wzmacniania roli tego organu w procesie interpretacji konstytucji oraz bezpośredniego wpływania na relacje społeczne, polityczne i gospodarcze w państwie⁵. W ten sposób rosnące znaczenie SN zwiększało zainteresowanie poszczególnymi sędziami mającymi wpływ na kierunek orzecznictwa Sądu, co w sposób oczywisty skupiało uwagę badaczy na roli prezesów poszczególnych składów sędziowskich. Po trzecie, większość ekspertów od problematyki SN, analizując historię jego funkcjonowania i orzecznictwa, dzieliła ją na okresy wyznaczone kolejnymi kadencjami prezesów, przez co w początkach państwowości odnoszono się do Sądu Marshalla, w okresie liberalizacji relacji społecznych w latach 60. XX wieku do Sądu Warrena, a współcześnie mówi się o Sądzie Roberta⁶. Tego typu metodologia wyodrębniania okresów analizy działalności Sądu nie była jedynym rozwiązaniem, ale z pewnością najczęściej stosowanym i łatwym do obrony, zwłaszcza współcześnie, z uwagi na długość sprawowania funkcji przez poszczególnych prezesów⁷. I wreszcie, po czwarte,

³ Zob. m.in. R. Hodder-Williams, *The Politics of the United States Supreme Court*, London 1980; *The United States Supreme Court: The Pursuit of Justice*, red. C. Tomlins, Boston 2005; L.A. Baum, *The Supreme Court*, Washington 2021; w polskiej literaturze tą problematyką zajmowali się m.in. L. Garlicki, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki. Konstytucja – polityka – prawa obywatelskie*, Wrocław 1982; A.M. Ludwikowska, R.R. Ludwikowski, *Sądy w Stanach Zjednoczonych. Struktura i jurysdykcja*, Toruń 2008; P. Laidler, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki. Od prawa do polityki*, Kraków 2011.

⁴ Por. L.A. Baum, *The Supreme Court...*

⁵ Por. P. Laidler, *Sąd Najwyższy...*

⁶ Por. *The United States Supreme Court...*; M. Tushnet, *In the Balance: Law and Politics on the Roberts Court*, New York 2013.

⁷ Począwszy od Earla Warrena, żaden prezes Sądu Najwyższego nie pełnił swojej funkcji krócej niż kilkanaście lat, a w przypadku obecnego prezesa Johna Roberta okres ten już wynosi 17 lat.

argumentem dopełniającym potrzebę badania przywództwa prezesów SN jest nadanie im kompetencji do zarządzania jego pracami, reprezentowania go na zewnątrz, występowania w imieniu Sądu oraz odgrywania pewnych ról wpływających na funkcjonowanie pozostałych segmentów władzy⁸. Z tej perspektywy przywództwo prezesa wynika nie tyle z jego realnego wpływu na działalność SN, ile z formalnych kompetencji do przewodniczenia obradom i rozprawom, przyjmowania przysięgi od prezydentów obejmujących urząd czy reprezentowania trzeciej władzy w procesach impeachmentu prezydentów.

Z uwagi na prowadzony od wielu lat w amerykańskiej literaturze dyskurs na temat roli prezesów SN mających wpływ na jego funkcjonowanie w historii, a także wagę i aktualność problematyki społeczno-politycznej poruszanej w orzecznictwie współczesnego Sądu, celem artykułu jest analiza modelu przywództwa Johna Robertsa jr., który objął funkcję prezesa SN w roku 2005 i pełni ją do dziś. Pomimo wciąż trwającej kadencji, która uniemożliwia podsumowanie całokształtu przewodnictwa Robertsa w Sądzie, wydarzenia ostatnich 17 lat pozwalają na ocenę charakteru jego przywództwa i odpowiedź na pytanie, czy określenie „Sąd Roberta” wynika z przyczyn formalnych, czy może z rzeczywistego wpływu sędziego na kierunek orzecznictwa najwyższej instancji sądowniczej w Stanach Zjednoczonych. Poprzez analizę orzeczeń SN, jak również aktywności Robertsa jako prezesa stojącego na czele Sądu i reprezentującego go na zewnątrz, w tym również w relacjach z innymi segmentami władzy, zweryfikowana zostanie rzeczywista pozycja prezesa w SN oraz skala jego wpływu na najważniejsze decyzje Sądu w badanym okresie.

Biorąc pod uwagę to, że w ostatnich latach doszło do poważnej zmiany ideologicznej w SN, który z instytucji o umiarkowanych poglądach stał się mocno konserwatywny, znaczenie przywództwa Robertsa może wyjaśnić, na ile prezes jest w stanie zapewnić balans ideologiczny w instytucji, która coraz częściej jest określana jako mocno upolityczniona⁹. Kwestia ta zostanie zbadana poprzez analizę politycznych i prawnych aspektów funkcjonowania SN, w tym afiliacji ideologicznej poszczególnych sędziów, procedur wewnętrznych w Sądzie determinujących kierunek jego orzecznictwa, wpływu innych segmentów władzy na jego działalność, treści opinii sędziów w najważniejszych sporach rozstrzygniętych w czasie przewodnictwa Robertsa oraz wypowiedzi samego prezesa umożliwiających poznanie jego poglądów na temat pozycji SN w amerykańskim systemie władzy. Rozważania na temat charakteru przywództwa sędziego mogą w dalszej perspektywie pozwolić na określenie kierunku rozwoju orzecznictwa Sądu, który z uwagi na szereg fundamentalnych dla funkcjonowania amerykańskiego społeczeństwa decyzji podjętych w analizowanym okresie, a także w wyniku znacznego przywiązania do kwestii ideologicznych przez

⁸ Większość tych funkcji wynika z przepisów konstytucji lub ustawodawstwa Kongresu, ale niektóre działania podejmowane przez prezesa SN są rezultatem wypracowanej przez praktykę tradycji. Por. D.A. Cotter, *The Chief Justices: Seventeen Men of the Center Seat, Their Courts, and Their Times*, New York 2019.

⁹ Por. R.L. Hasen, *The Supreme Court's Pro-Partisanship Turn*, „Georgetown Law Journal Online” 2020, vol. 109, s. 50-80, [online] <https://www.law.georgetown.edu/georgetown-law-journal/glj-online/109-online/the-supreme-courts-pro-partisanship-turn/>, 30 VII 2022.

poszczególnych sędziów obecnego składu jawi się jako najważniejsza, ale i jedna z najbardziej kontrowersyjnych instytucji w amerykańskim systemie politycznym.

POZYCJA USTROJOWA PREZESA SĄDU NAJWYŻSZEGO USA

Jak wspomniano, Sąd Najwyższy został utworzony w konstytucji roku 1787 jako jeden z trzech segmentów władzy, ale podczas konwencji filadelfijskiej poświęcono niewiele miejsca tej instytucji, co wynikało z monteskiuszowsko-locke'owskiego podejścia do roli trzeciej władzy w państwie oraz konieczności zdefiniowania przez ojców założycieli Stanów Zjednoczonych relacji między dwoma najważniejszymi organami władzy – prezydentem oraz Kongresem¹⁰. Tym bardziej nie skupiano się na kwestii struktury Sądu oraz procedur, wedle których miał funkcjonować, określając jedynie podstawowe kompetencje instytucji i pozostawiając większość zagadnień do rozstrzygnięcia przez władzę ustawodawczą (artykuł III). Niemniej jednak w samej konstytucji odniesiono się do procedury wyboru członków SN, przyznając to uprawnienie wspólnie prezydentowi, który miał nominować kandydatów na sędziów federalnych, oraz Senatowi, którego członkowie mieli zatwierdzać kandydatury wskazane przez głowę państwa (artykuł II)¹¹. Jednocześnie ustanowiono gwarancję niezawisłości sędziowskiej wyrażającą się w zapewnieniu stałości wynagrodzenia dla sędziów, którzy objęli dane stanowisko, oraz ich nieusuwalności z urzędu, dopóki pełnili swoje funkcje w sposób zgodny z prawem (artykuł III). W tym ostatnim przypadku chodziło o możliwość usunięcia sędziego, który podczas wykonywania obowiązków dopuścił się zachowania niegodnego, prowadzącego do naruszenia prawa, co mogło skutkować wdrożeniem przez Kongres procedury impeachmentu¹². Co ważne, we fragmencie odnoszącym się do procedury usunięcia prezydenta z urzędu pojawił się zapis, że takiemu postępowaniu w Senacie przewodniczy prezes Sądu Najwyższego (artykuł II), co dowodzi, że twórcy konstytucji od samego początku zakładali konieczność ustanowienia przewodniczącego składu sędziowskiego w najważniejszym organie judykatury.

Wszelkie pozostałe zagadnienia zostały doprecyzowane przez Kongres, który już w 1789 roku na mocy ustawy o organizacji sądownictwa federalnego (*Judiciary Act*) wprowadził trzy instancje sądownictwa federalnego oraz doprecyzował jurysdykcję sądów federalnych, wpływając na zakres działalności SN, a także postanowił, że Sąd będzie składać się z pięciu sędziów, w tym prezesa (*Chief Justice*) oraz czterech członków

¹⁰ Szerzej na ten temat zob. C. Collier, *Decision in Philadelphia: The Constitutional Convention of 1787*, New York 2007.

¹¹ W praktyce prezydent wybiera w taki sam sposób kandydata na prezesa Sądu oraz kandydatów na stanowiska *Associate Justices*, wskazując nazwisko sędziego Senatowi, w którym Senacka Komisja Sądowa analizuje kandydaturę i przedstawia swoje rekomendacje całej izbie w formie głosowania, a na forum izby prowadzone są przesłuchania kandydata zakończone głosowaniem, na podstawie którego kandydat jest zatwierdzany lub odrzucany.

¹² Na temat procedury impeachmentu w amerykańskim systemie politycznym zob. C.L. Black, P. Bobbitt, *Impeachment: A Handbook*, New Haven 2018.

Sądu (*Associate Justices*)¹³. Powiększające się terytorium państwa, rosnąca populacja oraz wzrost liczby konfliktów sądowych doprowadziły do dalszego rozwoju sądownictwa federalnego, co przejawiało się zarówno w zwiększeniu liczby sądów niższych instancji, jak i poszerzeniu składu tych sądów, w tym SN. Już w 1807 roku wprowadzono przepisy ustanawiające siedmiu członków Sądu, w 1837 roku dodano kolejne dwa miejsca, a podczas wojny secesyjnej instytucja liczyła aż dziesięciu członków, stanowiąc najliczniejszy Sąd w historii¹⁴. Natomiast w roku 1869 na mocy ustawy o reorganizacji systemu sądowego Stanów Zjednoczonych Kongres zaproponował, aby Sąd składał się z ośmiu członków i prezesa, co ostatecznie usankcjonowało liczbę dziewięciu sędziów, która obowiązuje współcześnie¹⁵. Bez względu na zmieniający się skład SN na czele tej instytucji miał niezmiennie stać prezes, przewodnicząc pracom Sądu oraz reprezentując go w relacjach z innymi segmentami władzy.

Wspomniane ustawodawstwo Kongresu miało również wpływ na inne aspekty funkcjonowania Sądu Najwyższego, w tym na zakres spraw, jakimi sędziowie mogli się zajmować jako ostateczna instancja odwoławcza od sądów federalnych i stanowych, oraz na pewne kwestie proceduralne związane z rozstrzygnięciem sporów. Na szczególną uwagę zasługuje tu ustawa *Judges' Bill* z 1925 roku, która potwierdziła dyskrecyjne prawo sędziów SN do decydowania o tym, jakie sprawy pojawią się na wokandzie i będą podlegać rozstrzygnięciu przez Sąd¹⁶. Jednak większość zagadnień, takich jak sposób głosowania przy wyborze spraw do rozstrzygnięcia przez sędziów, przebieg publicznej rozprawy, procedura przeprowadzenia utajnionej konferencji sędziów, podczas której dyskutowano nad wyrokiem i jego uzasadnieniem, wybór sędziego przygotowującego opinię większościową czy sposób ogłoszenia wyroku przez Sąd, została wprowadzona z biegiem czasu regulacjami wewnętrznymi organu (*Supreme Court Rules*), które doprecyzowały również rolę prezesa na poszczególnych etapach procedury¹⁷. W rezultacie wiadomo, że prezes SN realizuje szereg funkcji administracyjnych, z których do najważniejszych należy przewodniczenie publicznej rozprawie i tajnym obradom Sądu oraz wyznaczanie sędziego odpowiedzialnego za napisanie opinii większościowej w danej sprawie, w sytuacji, gdy prezes podpisuje się pod tą opinią. W przypadku, gdy prezes znajduje się w mniejszości, wówczas najstarszy stażem sędzia podpisujący wyrok większościowy wybiera osobę, która przygotowuje opinię uzasadniającą ten wyrok¹⁸.

¹³ *An Act to Establish the Judicial Courts of the United States*, 1 Stat. 73, 1789.

¹⁴ *An Act Establishing Circuit Courts and Abridging the Jurisdiction of the District Courts in the Districts of Kentucky, Tennessee and Ohio*, 2 Stat. 420, 1807; *An Act Supplementary to the Act to Amend the Judicial System of the United States*, 5 Stat. 176, 1837; *An Act to Provide Circuit Courts for the Districts of California and Oregon, and for Other Purposes*, 12 Stat. 794, 1863.

¹⁵ *An Act to Amend the Judicial System of the United States*, 16 Stat. 44, 1869.

¹⁶ *An Act to Amend the Judicial Code, and to Further Define the Jurisdiction of the Circuit Courts of Appeals and of the Supreme Court, and for Other Purposes*, 43 Stat. 936, 1925.

¹⁷ Szerzej na temat najważniejszych reguł funkcjonowania Sądu Najwyższego zob. P. Laidler, *Sąd Najwyższy...*, s. 47-50.

¹⁸ Procedury, w których istotną rolę odgrywa prezes Sądu, zostały szczegółowo omówione w: F.B. Cross, S. Lindquist, *Doctrinal and Strategic Influences of the Chief Justice*, „University of Pennsylvania Law

Funkcje administracyjne wykonywane przez prezesa nie wpływają jednak na wagę jego głosu, ponieważ bez względu na typ sprawy oraz okoliczności związane z jej rozstrzygnięciem – jak np. orzekanie w składzie parzystym z powodu wykluczenia jednego z sędziów z procedowania w danym sporze – *Chief Justice* ma zawsze jeden głos, który ma taką samą wagę jak głos każdego *Associate Justice*.

Różnica we wpływie na funkcjonowanie Sądu jest natomiast widoczna w realizacji przez prezesa funkcji reprezentacyjnych oraz konstytucyjnie nadanych mu uprawnień w ramach systemu kontroli i równowagi. Oprócz naturalnej pozycji reprezentanta SN na zewnątrz, czyli w kontaktach z przedstawicielami innych sądów lub urzędnikami federalnymi i stanowymi, a także z mediami, prezes przewodniczy Sądowej Konferencji Stanów Zjednoczonych (*Judicial Conference of the United States*), w ramach której wraz z prezesami niższych sądów federalnych odpowiada za kierunki rozwoju sądownictwa, w tym za proponowanie modyfikacji reguł działania Sądu Najwyższego¹⁹. Natomiast w przypadku realizowania kompetencji wpisujących się w założenia systemu kontroli i równowagi chodzi przede wszystkim o przewodniczenie przez prezesa SN procesowi impeachmentu głowy państwa, który to proces odbywa się w izbie wyższej Kongresu. Z uwagi na pozycję wiceprezydenta USA, który jest Przewodniczącym *pro tempore* Senatu, jego udział w procesie impeachmentu prezydenta prowadziłby do naruszenia zasady bezstronności. Dlatego twórcy konstytucji zdecydowali się powierzyć tę funkcję prezesowi Sądu Najwyższego, co niewątpliwie wychodzi naprzeciw założeniom zasady podziału władzy oraz systemu kontroli i równowagi, a także wzmacnia transparentność i bezstronność tej procedury. Do tej pory w historii trzech prezesów miało okazję przewodniczyć procesom impeachmentu prezydentów²⁰.

Druga kompetencja, którą prezes SN realizuje w odniesieniu do pozostałych segmentów władzy, to uroczyste przyjmowanie przysięgi od zwycięzcy wyborów prezydenckich, który w ten sposób dopełnia konstytucyjnego wymogu *oath of the Office* i może formalnie objąć urząd głowy państwa i szefa egzekutywy. Co ciekawe, pozycja prezesa Sądu w tej procedurze nie wynika wprost z zapisów ustawy zasadniczej ani żadnej innej legislacji federalnej, ale jest zwyczajem, który zainicjowano z chwilą objęcia władzy przez drugiego prezydenta USA, Johna Adamsa²¹. Dzięki temu podczas jednej z najważniejszych uroczystości państwowych obecni są przedstawiciele trzech głównych segmentów władzy, a lider trzeciej przyjmuje przysięgę od lidera pierwszej w obecności liderów władzy drugiej.

Review” 2006, vol. 154, no. 6, s. 1665-1707. Zob. również P.J. Wahlbeck, *Strategy and Constraints on Supreme Court Opinion Assignment*, „University of Pennsylvania Law Review” 2006, vol. 154, s. 1729-1755.

¹⁹ L. Garlicki, *Sąd Najwyższy...*, s. 18.

²⁰ Prezes Salmon P. Chase przewodniczył procesowi impeachmentu prezydenta Andrew Jacksona, prezes William H. Rehnquist procesowi prezydenta Billa Clintona, a prezes John Roberts jr – procesowi prezydenta Donalda Trumpa.

²¹ C. Cushman, *Chief Justices and Presidential Inaugurations*, „Supreme Court Historical Society” 2021, 19 VI, [online:] <https://supremecourthistory.org/scotus-scoops/chief-justices-and-presidential-inaugurations/>, 30 VII 2022.

Ponadto prezes SN ma również pośredni wpływ na funkcjonowanie innych organów sądowych mających specjalny status w systemie politycznym USA, jak Sąd ds. Inwigilacji Wywiadowczej (*Foreign Intelligence Surveillance Court*) czy Sąd ds. Usunięcia Osób Podejrzewanych o Terroryzm (*U.S. Alien Terrorist Removal Court*), poprzez mianowanie członków tych instytucji spośród sędziów niższych sądów federalnych²².

Zanim zostaną przedstawione praktyczne aspekty związane z wpływem prezesów na funkcjonowanie SN w historii, należy podkreślić, że samo określenie *Chief Justice* nadaje urzędnikowi sprawującemu tę funkcję wyjątkową pozycję w systemie politycznym. Choć w języku polskim – i również dla potrzeb niniejszego artykułu – najbardziej trafnym tłumaczeniem *Chief Justice* jest „prezes Sądu Najwyższego USA”, co odpowiada tożsamej pozycji sędziego stojącego na czele polskiego odpowiednika, to jednak samo określenie odnosi się do „najwyższego sędziego” i może być rozumiane jako „pierwszy” lub „najważniejszy” sędzia w państwie. Jest to zwłaszcza widoczne od lat 60. XIX wieku, kiedy sędzia Salmon P. Chase, który objął funkcję prezesa Sądu, zaczął posługiwać się określeniem „najwyższy sędzia Stanów Zjednoczonych” (*Chief Justice of the United States*) zamiast „najwyższy sędzia Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych” (*Chief Justice of the Supreme Court of the United States*), co wpłynęło na modyfikację nazwy urzędu w ustawodawstwie Kongresu odnoszącym się do funkcjonowania organu²³. Ta kwestia w powiązaniu z ważną rolą reprezentacyjną w relacjach z pozostałymi segmentami władzy sprawia, że prezes SN jest nazywany „pierwszym spośród równych” (ang. *first among equals*, łac. *primus inter pares*)²⁴. Nie ulega wątpliwości, że kompetencje nadane prezesowi stawiają go wyżej w hierarchii w stosunku do pozostałych sędziów SN, ale odnosi się to bardziej do kwestii zewnętrznej reprezentacji i relacji z innymi segmentami władzy. Natomiast w samym Sądzie żadne z uprawnień prezesa nie nadaje mu wiodącej roli w procesie określania kierunku orzecznictwa Sądu czy determinowania konkretnych rozstrzygnięć w sprawie przez niego prowadzonej. Dlatego wydaje się, że pozycja prezesów SN może być uzależniona od ich osobistych cech i sposobu sprawowania funkcji, a także od czynników wewnętrznych i zewnętrznych determinujących okoliczności, w jakich przyszło im sprawować funkcję.

PREZESI SĄDU NAJWYŻSZEGO W ROLI PRZYWÓDCÓW

Analizując wpływ prezesów SN na funkcjonowanie tej instytucji, można bez wątpienia stwierdzić, że każdy z nich w jakiś sposób odcisnął piętno na działalności Sądu, czy to w wymiarze orzecznictwa, czy jako reprezentant SN w relacjach z innymi segmentami władzy. Niemniej jednak w literaturze istnieje konsensus, że tylko niektórzy prezesi

²² Szerzej na temat Sądu FISC zob. A. Mania, *Sąd specjalnego przeznaczenia. Foreign Intelligence Surveillance Court*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa...*, s. 181-204.

²³ Por. D.A. Cotter, *The Chief Justices...*

²⁴ Pojęcie to w odniesieniu do prezesa Sądu Najwyższego zostało przeanalizowane już latach 60. XX wieku. Zob. A.T. Mason, *The Chief Justice of the United States: Primus Inter Pares*. „Journal of Public Law” 1968, vol. 17, s. 20-60.

mieli znaczący wpływ na kierunek orzecznicy organu i – tym samym – na wzmocnienie jego roli w amerykańskim systemie politycznym²⁵. W ciągu 233 lat historii na czele Sądu Najwyższego stało 17 prezesów, co daje średnią prawie 14 lat kadencji każdego z nich, choć na początku państwowości amerykańskiej dochodziło do częstych zmian na stanowisku *Chief Justice*, aż do objęcia funkcji przez Johna Marshalla w 1801 roku, który piastował urząd ponad 34 lata. Jak się miało okazać, prezesura Marshalla była jedną z najważniejszych w historii Sądu i miała wpływ na ewolucję systemu politycznego Stanów Zjednoczonych, a wiele działań prezesa usankcjonowało tryb i sposób funkcjonowania najwyższej instancji sądowniczej w państwie. Dowodem na właściwość powyższego twierdzenia jest liczba przeprowadzonych badań i napisanych tekstów naukowych poświęconych Sądowi Najwyższemu w czasach prezesury Marshalla, zarówno tych uznających jego wielkość, jak i tych krytykujących sposób, w jaki zdeterminował kolejne dekady amerykańskiego konstytucjonalizmu²⁶. Bez względu na stosunek badaczy do postaci Marshalla nikt nie ma wątpliwości, że był on pierwszym prawdziwym przywódcą Sądu, wpływającym zarówno na kierunek i sposób orzekania pozostałych sędziów, jak i na wzmocnienie pozycji SN wśród pozostałych segmentów władzy. Celem artykułu nie jest jednak analiza przywództwa Marshalla w Sądzie, dlatego ograniczy się on do wskazania najważniejszych osiągnięć prezesa, jednocześnie udowadniając, że określenie „Sąd Marshalla” nie miało jedynie wymiaru historycznego, ale jest uzasadnione merytorycznie.

Przywódstwo Marshalla przejawiało się w kilku płaszczyznach jego aktywności, ale niewątpliwym wpływ na jego podejście do sposobu interpretacji konstytucji oraz roli Sądu w systemie władzy miała przeszłość sędziego, który zanim został mianowany na stanowisko *Chief Justice*, pełnił funkcje polityczne, a także był gorącym zwolennikiem założeń federalizmu wyrażonych w artykułach ustawy zasadniczej nadających władzy centralnej znaczne uprawnienia względem władz stanowych. Większość istotnych orzeczeń ery Marshalla dotyczyła właśnie relacji między władzą federalną a władzami stanowymi, a Sąd Najwyższy piórem lub wpływami swojego prezesa dokonywał stopniowego wzmocnienia kompetencji rządu centralnego przy jednoczesnym osłabianiu znaczenia stanów. Stało się tak m.in. w orzeczeniach: *Marbury v. Madison*, *Fletcher v. Peck*, *McCulloch v. Maryland*, *Dartmouth College v. Woodward*, *Cohens v. Virginia*, *Gibbons v. Ogden* czy *Worcester v. Georgia*²⁷. Prawdziwym rezultatem wspomnianych orzeczeń nie była jednak tylko modyfikacja uprawnień instytucji federalnych wynikająca z odpowiedniej interpretacji konstytucji przez Sąd Marshalla, ale także długofalowe znaczenie precedensów utworzonych przez ówczesny Sąd, z których kilka stanowi

²⁵ Por. D.A. Cotter, *The Chief Justices...*; L.A. Baum, *The Supreme Court...*

²⁶ Zob. m.in. A.J. Beveridge, *The Life of John Marshall*, Boston 1919; *John Marshall's Achievement: Law, Politics, and Constitutional Interpretations*, red. T.C. Shevory, Westport 1989; T.C. Shevory, *John Marshall's Law: Interpretation, Ideology, and Interest*, Westport 1994; C.F. Hobson, *The Great Chief Justice: John Marshall and the Rule of Law*, Lawrence 1996; D.S. Schwartz, *John Marshall and the 200-Year Odyssey of McCulloch v. Maryland*, New York 2019.

²⁷ 5 U.S. 135 (1803); 10 U.S. 87 (1810); 17 U.S. 316 (1819); 17 U.S. 518 (1819); 19 U.S. 264 (1821); 22 U.S. 1 (1824) oraz 31 U.S. 515 (1932).

fundament amerykańskiego konstytucjonalizmu. Zarówno ustanowienie sądowej kontroli konstytucyjności prawa, jak i określenie zakresu uprawnień domniemych władzy federalnej, a także wyznaczenie granic kompetencji Kongresu względem stanów na mocy klauzuli handlowej przeszły do kanonu zasad i reguł konstytucyjnych w USA, przy czym orzeczenia *Marbury* i *McCulloch* są jednymi z najczęściej cytowanych przez Sąd w historii²⁸. Abstrahując od ponadczasowej roli wspomnianych orzeczeń, należy podkreślić, że to John Marshall był propagatorem interpretacji ustawy zasadniczej w odniesieniu do jej treści oraz ducha (*letter and spirit*), dając początek liberalnemu podejściu do interpretacji konstytucji, mającemu wpływ na przyszłe pokolenia sędziów²⁹.

Przywódstwo Marshalla wyrażało się również w sposobie procedowania ówczesnego Sądu, w którym prezes miał dominujący wpływ na pozostałych sędziów, wyrażający się w braku sprzeciwu podczas głosowań w najważniejszych sporach tamtej epoki. Taki stan rzeczy niewątpliwie wzmacniał jedność Sądu, ale przede wszystkim tworzył wrażenie, że decyzje rozszerzające lub ograniczające kompetencje władzy są rezultatem jednogłośnych wyroków, legitymizowanych przez wszystkich członków SN, bez względu na ich poglądy polityczne. Osiągnięcie jednomyślności było o tyle łatwiejsze, że prezes porzucił tradycyjną formę sporządzania opinii przez poszczególnych sędziów w odniesieniu do konkretnych pytań prawnych wynikających z danego sporu (opinie *seriatim*) na rzecz jednej opinii większościowej wyrażanej przez wskazanego sędziego i podpisywanej przez pozostałych³⁰. Nie jest niespodzianką to, że większość opinii w kluczowych sporach konstytucyjnych pisał sam Marshall. Należy również podkreślić, że zainicjował zwyczaje, które zostały przejęte przez jego następców i z sukcesem były stosowane w przyszłym orzecznictwie, jak na przykład sposób rozstrzygania sporów za pomocą tzw. testów, ustanawiających generalne reguły, pod które podciągano okoliczności faktyczne sprawy³¹. O wyjątkowej roli Johna Marshalla jako prezesa SN niech świadczy fakt, że w ciągu niemal 35 lat swojego urzędowania znalazł się w mniejszości jedynie przy jednym rozstrzygnięciu³², osiągając wynik, jakiego nie powtórzył nigdy żaden jego następcą. Prawdziwym dziedzictwem Sądu Marshalla jest jednak ustanowienie kompetencji do badania zgodności prawa z konstytucją przez sądy, co wzmocniło pozycję ustrojową Sądu Najwyższego, stawiając go na równi z federalną egzekutywą i legislatywą³³.

Wysoko postawiona poprzeczka przez Johna Marshalla sprawiła, że żaden sędzia, który objął stanowisko prezesa w późniejszym okresie, nie odegrał aż tak znaczącej roli.

²⁸ Por. D.S. Schwartz, *John Marshall and the 200-Year Odyssey...*

²⁹ 5 U.S. 137 (1803) oraz 17 U.S. 316 (1819). Szerzej na ten temat zob. T.C. Shevory, *John Marshall's Achievement...* Zob. również krytyczne podejście do procesu interpretacji konstytucji przez Marshalla: K.E. Whittington, *Political Foundations of Judicial Supremacy: The Presidency, the Supreme Court, and Constitutional Leadership in U.S. History*, Princeton 2007.

³⁰ Por. D.S. Schwartz, *John Marshall and the 200-Year Odyssey...*

³¹ Por. P.Laidler, *The Best Mean to an End: 'Test' as the Main Element of the U.S. Supreme Court's Adjudication. A Historical Perspective*, [w:] *The American Uses of History. Essays on Public Memory*, red. T. Basiuk, S. Kuźma-Markowska, K. Mazur, Frankfurt 2011, s. 307-320.

³² *Ogden v. Saunders* 25 U.S. 213 (1827).

³³ Szerzej na ten temat zob. P. Laidler, *Sąd Najwyższy...*

Nie oznacza to jednak, że poszczególni prezesi nie mieli wpływu na funkcjonowanie Sądu, jak choćby bezpośredni następca Marshalla Roger B. Taney, który przyczynił się do wydania orzeczenia sankcjonującego konstytucyjność niewolnictwa, co przyspieszyło wybuch wojny secesyjnej³⁴. Jednak dopiero od lat 20. XX wieku można dostrzec większy aktywizm prezesów SN, co współgra ze wzrostem znaczenia Sądu w relacjach społecznych, politycznych i gospodarczych, jak również z objęciem przewodnictwa izby przez byłego prezydenta Stanów Zjednoczonych – Williama Howarda Tafta. Okazał się on dosyć apodyktycznym prezesem Sądu, niejednokrotnie starał się wpłynąć na opinie pozostałych sędziów i lobbował za podejmowaniem jednogłośniejszych decyzji w ważnych sprawach konstytucyjnych, choć w tych najważniejszych, jak *Gitlow v. New York* czy *Myers v. United States*, wyroki zapadały większością głosów, a w sporze *Adkins v. Children's Hospital* prezes był autorem opinii przeciwnej³⁵. To za czasów prezesury Tafta i przy jego mocnym wsparciu Kongres wprowadził w życie ustawę *Judges' Bill*, zapewniającą sędziom dyskrecjonalne prawo do decydowania o tym, które spory Sąd powinien przejąć do rozstrzygnięcia³⁶. Niewątpliwie doświadczenie przywódcze, jakie Taft wyniósł z okresu, kiedy rezydował w Białym Domu, ułatwiło mu wzmocnienie jego pozycji jako prezesa SN.

Z zupełnie innej perspektywy należy spojrzeć na przywództwo Charlesa Evansa Hughesa, który pełnił funkcję prezesa Sądu w latach 1930-1941, a więc w okresie kryzysu gospodarczego, mającego wpływ na ówczesną politykę administracji prezydenta Franklina D. Roosevelta oraz orzecznictwo SN. Hughes, który miał za sobą służbę w roli *Associate Justice* oraz stanowiska polityczne, z początku nie odgrywał znaczącej roli w ideologicznie podzielonym Sądzie. Jednak w chwili największego kryzysu konstytucyjnego w historii, będącego rezultatem konfliktu między liberalnym prezydentem a konserwatywnym blokiem sędziów, to właśnie Hughes wpłynął na złagodzenie stanowiska Roosevelta, zamierzającego wprowadzić legislację rozszerzającą skład SN. Zakulisowe negocjacje prowadzone przez prezesa oraz jednoznaczne podejście do kwestii konieczności wsparcia polityki Nowego Ładu promowanej przez prezydenta sprawiły, że w roku 1937 zażegnano konflikt, który groził osłabieniem pozycji ustrojowej Sądu Najwyższego³⁷. Przywództwo Hughesa wyraziło się zatem w momencie kryzysu poprzez potrzebę utrzymania nienaruszalności Sądu i choć jako prezes nie miał wielu okazji do wpływania na poglądy pozostałych sędziów, to ze względu na swój decydujący głos (*swing vote*) w sporach dotyczących zakresu klauzuli handlowej odegrał kluczową rolę pod koniec lat 30. XX wieku.

³⁴ Chodzi o orzeczenie w sporze *Dred Scott v. Sandford* 60 U.S. 393 (1857).

³⁵ 268 U.S. 652 (1925); 272 U.S. 52 (1926) oraz 261 U.S. 525 (1923). Na temat przywództwa Tafta w Sądzie Najwyższym zob. R. Post, *Judicial Management: the Achievements of Chief Justice William Howard Taft*, „OAH Magazine of History” 1998, vol. 13, no. 1, s. 24-29; P.G. Renstrom, *The Taft Court: Justices, Rulings, and Legacy*, New York 2003.

³⁶ *An Act to Amend the Judicial Code, and to Further Define the Jurisdiction of the Circuit Courts of Appeals and of the Supreme Court, and for Other Purposes*, 43 Stat. 936, 1925.

³⁷ Szerzej na temat polityki Roosevelta wobec Sądu Najwyższego i jego *Court Packing Plan* zob. J. Shesol, *Supreme Power: Franklin Roosevelt vs. The Supreme Court*, New York 2011.

Kolejni dwaj prezesi Sądu – Harlan Fiske Stone i Fred M. Vinson – nie okazali się przywódcami mającymi znaczny wpływ na orzecznictwo i funkcjonowanie Sądu Najwyższego i dopiero ich następcą – Earl Warren – jest uznawany za jednego z najbardziej aktywnych i znaczących prezesów w historii. Z pewnością taki pogląd wynika z faktu, że Warren objął przewodnictwo w SN w chwili, gdy ten rozstrzygał kilka ważnych sporów dotyczących segregacji rasowej w szkołach, skumulowanych pod nazwą *Brown v. Board of Education*. W tamtym okresie Sąd był równo podzielony ideologicznie między liberałów wspierających proces desegregacji rasowej oraz konserwatystów broniących *status quo* usankcjonowanego orzeczeniem sprzed ponad pół wieku³⁸. Warren nie tylko stanął po stronie liberałów, argumentując, że w połowie lat 50. XX wieku segregacja rasowa była przeżytkiem i powinna zostać zniesiona, ale również przekonał pozostałych sędziów, aby poparli liberalną większość, uzyskując w ten sposób jednogłośnie wyrok³⁹. Wówczas po raz pierwszy, ale nie ostatni, Warren okazał się prawdziwym liderem, którego zdolności przywódcze pozwoliły na osiągnięcie prawie niemożliwego, ale z uwagi na napięcia społeczne na Południu USA niezwykle pożądanego stanu rzeczy. I choć prezes okupił swoją postawę otwartą krytyką ze strony konserwatywnych polityków, wliczając prezydenta Dwighta Eisenhowera, to wypracował sobie odpowiednią pozycję wśród sędziów, co wpłynęło na charakter jego przywództwa⁴⁰. Należy przy tym podkreślić, że pomimo jednogłośniego wyroku w sporze *Brown* Sąd nadal był mocno podzielony w sprawach gospodarczych, religijnych oraz co do zakresu praw obywatelskich. Nie przeszkodziło to jednak Warrenowi wzmocnić liberalnego kierunku orzecznictwa SN, którego rezultatem były liczne precedensy rozszerzające zakres konstytucyjnej ochrony praw jednostek, w tym fundamentalne orzeczenie w sporze *Griswold v. Connecticut* ustanawiające konstytucyjne prawo do prywatności⁴¹.

Następcą Earla Warrena na stanowisku prezesa Sądu – Warren E. Burger – nie miał w sobie tyle charyzmy, stąd jego wpływ na funkcjonowanie Sądu był ograniczony. Jest to o tyle zaskakujące, że w okresie jego przewodnictwa, a więc w latach 70. i 80. XX wieku, Sąd wydał szereg ważnych orzeczeń dla relacji społecznych i politycznych, m.in. *Roe v. Wade* dotyczące konstytucyjnego prawa do zawierania aborcji, *Buckley v. Valeo* odnoszące się do zakresu prawa finansowania federalnych kampanii wyborczych, czy *Furman v. Georgia* i *Gregg v. Georgia* definiujące konstytucyjność kary śmierci⁴². Orzeczeniem budzącym najwięcej emocji w okresie prezesury Burgera był jednak spór *United States v. Nixon*, w którym Sąd jednogłośnie uznał, że przywilej egzekutywy nie chroni prezydenta Richarda Nixona przed udostępnieniem taśm dla potrzeb toczącego się

³⁸ Doktryna „równi, ale oddzieleni” (*separate but equal*) została wprowadzona orzeczeniem *Plessy v. Ferguson* 163 U.S. 537 (1896).

³⁹ 347 U.S. 483 (1954).

⁴⁰ Na temat przywództwa Warrena w Sądzie Najwyższym zob. M.J. Horwitz, *The Warren Court and the Pursuit of Justice*, New York 1999.

⁴¹ 381 U.S. 479 (1965).

⁴² 410 U.S. 113 (1973); 424 U.S. 1 (1976); 408 U.S. 238 (1972) oraz 428 U.S. 153 (1976).

postępowania sądowego, nakazując głowie państwa wydanie materiału dowodowego, co skutkowało późniejszą rezygnacją z urzędu przez Nixona⁴³. Pomimo że Burger podpisał się pod opinią Sądu, badacze wskazują, że przez długi czas był on przeciwny rozstrzygnięciu sporu na niekorzyść prezydenta i dopiero wpływ pozostałych sędziów skłonił go do zmiany stanowiska⁴⁴. Z tej perspektywy trudno zakładać wiodącą rolę Warrena Burgera w procesie kształtowania jurysprudencki Sądu pod jego przewodnictwem.

Ostatnim prezesem SN w XX wieku był William H. Rehnquist, awansowany na stanowisko przez prezydenta Ronalda Reagana jako gwarant konserwatywnego podejścia do interpretacji konstytucji, co stanowiło dla prezydenta klucz w procesie mianowania sędziów federalnych. Kilkanaście lat na stanowisku *Associate Justice* pozwoliło Rehnquistowi na zdobycie szacunku innych sędziów oraz wypracowanie agendy konserwatywnej, której pozostał wierny również po objęciu funkcji prezesa Sądu. Wraz z czworgiem sędziów stworzył blok konserwatywny, który wspólnie głosował w sporach dotyczących kwestii gospodarczych, w tym zakresu klauzuli handlowej, wzmacniając pozycję ustrojową stanów względem rządu federalnego⁴⁵. Tymczasem w sprawach odnoszących się do zakresu praw obywatelskich Rehnquist był w mniejszości, z uwagi na częste głosowanie sędziów Sandry Day O'Connor oraz Anthony'ego Kennedy'ego po stronie liberałów. Mimo że nie udało się prezesowi wpłynąć na orzecznictwo Sądu w sposób w pełni akceptowany przez konserwatywną część społeczeństwa, o czym świadczyć może precedens *Lawrence and Garner v. Texas*, ustanawiający homoseksualne prawo do prywatności, czy *Grutter v. Bollinger*, potwierdzający zasadność akcji afirmatywnej w szkolnictwie wyższym⁴⁶, to jednak administrując pracami Sądu, potrafił zjednać sobie większość sędziów. Stało się tak głównie ze względu na umiejętność zarządzania pracami Sądu, szczególnie w zakresie udzielania głosu podczas obrad sędziowskich oraz wskazywania sędziów mających sporządzić opinie większościowe w danych sporach. Dzięki sprawiedliwemu traktowaniu każdego sędziego prezes cieszył się szacunkiem nawet ideologicznych przeciwników, co wzmacniało poczucie kolegiałności Sądu⁴⁷. Z drugiej strony analiza orzecznictwa SN w czasach prezesury Rehnquista, zwłaszcza pod koniec XX wieku i na początku wieku XXI, wskazuje na zwiększający się wpływ sędziego Kennedy'ego na ostateczne rozstrzygnięcia Sądu. Jego głos okazał się decydujący w wielu sprawach gospodarczych, w których wspierał konserwatystów, podczas gdy w sporach dotyczących zakresu praw obywatelskich opowiadał się po stronie liberalnych sędziów.

⁴³ 418 U.S. 683 (1974).

⁴⁴ Pisz na ten temat m.in. T.E. Yarbrough, *The Burger Court: Justices, Rulings, and Legacy*, New York 2000.

⁴⁵ Konserwatyści odwrócili wieloletni trend liberalizacji procesu interpretacji klauzuli handlowej, zapoczątkowany w roku 1937, głównie poprzez rozstrzygnięcia w dwóch sporach: *United States v. Lopez* 514 U.S. 549 (1995) oraz *United States v. Morrison* 529 U.S. 598 (2000).

⁴⁶ 539 U.S. 558 (2003) oraz 539 U.S. 306 (2003).

⁴⁷ Por. E. Chemerinsky, *Assessing Chief Justice William Rehnquist*, „University of Pennsylvania Law Review” 2006, vol. 154, no. 6, s. 1331-1364.

MODELE PRZYWÓDZTWA W SĄDZIE NAJWYŻSZYM

Analiza przewodnictwa Johna Roberta w Sądzie Najwyższym powinna zostać poprzedzona wskazaniem kilku możliwych modeli przywództwa prezesów Sądu wykształconych wraz z rozwojem tej instytucji. Wydaje się, że można wyodrębnić przynajmniej cztery modele przywództwa uzależnione od charakteru sędziów pełniących stanowisko *Chief Justice*, od rozkładu ideologicznego w Sądzie oraz okoliczności społecznych, gospodarczych i politycznych analizowanego okresu:

- model instytucjonalny – w którym prezes Sądu ma wpływ na funkcjonowanie organu w wymiarze administracyjno-proceduralnym, skutecznie wykorzystując swoją pozycję przewodniczącego podczas dyskusji nad rozstrzygnięciem sporu oraz wskazując sędziemu przygotowującego opinie większościowe w danej sprawie;
- model systemowy – w którym dla prezesa liczy się przede wszystkim pozycja SN w systemie władzy, w tym szczególnie relacje Sądu z prezydentem i Kongresem, a celem jego przywództwa staje się wzmocnienie pozycji judykatury w systemie kontroli i równowagi;
- model ideologiczny – zdeterminowany przez poglądy prezesa Sądu na kwestie społeczne, polityczne i gospodarcze lub – szerzej – na sposób interpretacji konstytucji, przez co próbuje on wpływać na poglądy pozostałych sędziów oraz kierunek orzecznictwa Sądu, przynajmniej w tych sporach, które uznaje za najważniejsze;
- model pragmatyczny – skupiający się na personalnych celach sędziego pełniącego funkcję prezesa, dla którego kwestie ideologiczne, systemowe czy instytucjonalne nie są kluczowe, a swoje poglądy w danym sporze uzależnia od różnych czynników, ważąc argumenty z punktu widzenia kwestii, które uznaje za korzystne.

Z jednej strony każdy ze wspomnianych modeli był stosowany w historii przez prezesów SN, których przywództwo wpisuje się w przynajmniej jeden z aspektów wyznaczających dany model. I tak przykładowo model instytucjonalny był charakterystyczny dla Williama Howarda Tafta, który wykorzystywał swoją pozycję sędziego administrującego Sądem do wpływania na innych członków izby, a także skutecznie lobbował w Kongresie na rzecz modyfikacji procedury określającej funkcjonowanie Sądu. Model systemowy był realizowany m.in. przez Earla Warrena, zwłaszcza w sporze *Brown*, w którym jednogłośny wyrok Sądu miał ogromne znaczenie dla legitymizacji orzeczenia na amerykańskim Południu w celu zainicjowania procesu desegregacji w szkolnictwie publicznym, choć Warren skutecznie stosował również model instytucjonalny. Natomiast William Rehnquist przez większą część swojej prezesury realizował model ideologiczny, kierując się konserwatywnym podejściem do procesu interpretacji konstytucji i wzmacniając prawe skrzydło Sądu, szczególnie w kwestiach gospodarczych oraz odnoszących się do zakresu praw i wolności obywatelskich. I wreszcie model pragmatyczny, choć ze zmiennym szczęściem, był reprezentowany przez sędziego Warrena Burgera, który nie kierował się z góry ustalonym *modus operandi*, ale charakteryzował się odmiennym podejściem do zarządzania Sądem w zależności od okoliczności danej sprawy, co w rzeczywistości nie przyniosło mu sukcesu jako przewodniczącemu SN.

Z drugiej strony niektórzy prezesi Sądu realizowali swoje przywództwo, stosując więcej niż jeden model, a byli również tacy, którzy wpisują się we wszystkie modele przywództwa w zależności od okoliczności, w jakich przyszło im przewodniczyć SN. Dotyczy to szczególnie tych prezesów, którzy mieli możliwość przewodniczyć pracom Sądu w okresie dłuższym niż kilkuletni, dzięki czemu mogli mierzyć się z różnorodnymi wyzwaniami na stanowisku prezesów. Najlepszym przykładem takiego wszechstronnego przywództwa, łączącego w sobie wszystkie modele, był bez wątpienia John Marshall, który przyczynił się do rozwoju instytucjonalnego przywództwa, determinując sposób procedowania Sądu również w wymiarze administracyjnym, a przy tym realizował dwa istotne cele przejawiające się w modelach systemowym (wzmocnienie pozycji SN względem innych segmentów władzy, m.in. poprzez ustanowienie kompetencji *judicial review*) oraz ideologicznym (reprezentując poglądy federalistyczne oparte na rozszerzeniu zakresu władzy federalnej kosztem władz stanowych, co można było dostrzec w większości orzeczeń z początku XIX wieku). Badacze podkreślają, że jako były polityk prezes Marshall niejednokrotnie kierował się interesem swojej partii oraz dbałością o swoje dobre imię, czego przykładem było orzeczenie *Marbury v. Madison*, którego stan faktyczny wynikał z działań Marshalla jako sekretarza stanu, o czym sędzia nie wspominał, pisząc opinię Sądu rozstrzygającą spór⁴⁸. W ten sposób prezes przejawiał również pragmatyczne podejście w procesie przewodniczenia najwyższej instancji sądowniczej w państwie.

W praktyce większość prezesów SN wpisuje się w więcej niż jeden model przywództwa, ponieważ pełnili swoje funkcje w czasach, kiedy nierzadko dochodziło do zmian społecznych czy gospodarczych, a także napięć politycznych, a od Sądu oczekiwano rozstrzygnięcia sporów, które wpływały na kierunek wspomnianych zmian. Dlatego trudno jest jednoznacznie sklasyfikować poszczególnych prezesów ze względu na sposób zarządzania Sądem czy determinowanie kierunku jego orzecznictwa i jego pozycji w systemie politycznym USA. Niewątpliwie niektórzy sędziowie stojący na czele Sądu mieli więcej okazji do wykazania się w roli prezesów, jak choćby ci, którzy przewodniczyli procesom impeachmentu prezydentów, albo ci, którym przyszło przewodniczyć Sądowi w czasach kryzysów gospodarczych czy konfliktów konstytucyjnych. Nie zmienia to jednak faktu, że z racji swojej pozycji ustrojowej prezesi SN odgrywają rolę przywódców, choć zakres i znaczenie ich przywództwa są uzależnione od różnorodnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych determinujących funkcjonowanie Sądu.

Analizując działalność Johna Robertsa jako prezesa Sądu Najwyższego, warto zatem zastanowić się nie tylko nad zakresem wpływu obecnego *Chief Justice* na funkcjonowanie Sądu, ale również nad tym, w który z powyższych modeli przywództwa sędzia Roberts się wpisuje, pamiętając, w jakich okolicznościach społecznych, gospodarczych i politycznych przyszło mu piastować stanowisko.

⁴⁸ Por. C. Wolfe, *The Rise of Modern Judicial Review: From Constitutional Interpretation to Judge-Made Law*, New York 1986.

SĄD NAJWYŻSZY POD PRZYWÓDZTWEJ JOHN ROBERTSA

John Roberts jr. został mianowany do Sądu Najwyższego przez prezydenta George'a W. Busha, wypełnił wakat powstały w wyniku śmierci prezesa Rehnquista⁴⁹. Prezydent miał świadomość, że na stanowisko przewodniczącego Sądu powinien wybrać osobę reprezentującą konserwatywne poglądy, aby z jednej strony zachować ideologiczne *status quo*, z drugiej zaś, by osoba kierująca pracami najważniejszego organu sądowego w państwie potrafiła wpływać na kierunek orzecznictwa jednostki, szczególnie w sporach gospodarczych oraz sprawach determinujących zakres praw obywatelskich. Posiadając większość w Senacie, Republikanie mogli być pewni, że nominat prezydenta otrzyma wystarczające wsparcie konserwatywnych polityków, co stało się faktem w roku 2005⁵⁰. John Roberts przychodził do Sądu jako urzędnik zaangażowany w prace republikańskich administracji Ronalda Reagana i George'a W. Busha, gdzie piastował stanowiska w Departamencie Sprawiedliwości, a także jako sędzia sądu apelacyjnego, który w ciągu dwóch lat orzekania wydał szereg orzeczeń, interpretując konstytucję zgodnie z wolą konserwatystów⁵¹. Wzorem większości poprzedników został mianowany na stanowisko prezesa spoza składu Sądu, przez co musiał w krótkim czasie nie tylko poznać zasady funkcjonowania instytucji, ale również zyskać uznanie pozostałych członków izby, szczególnie tych, którzy mieli ugruntowaną pozycję w Sądzie i większe doświadczenie od zaledwie 50-letniego Roberta. Istotne jest, że wraz z nowym prezesem w Sądzie pojawił się wkrótce również inny sędzia o poglądach konserwatywnych, Samuel Alito, obejmując wakat po Sandrze Day O'Connor, którą rozczarowała się część republikańskiego establishmentu⁵². Zmiana ta rzynajmniej w teorii gwarantowała wzmocnienie konserwatywnego skrzydła w SN.

W pierwszej dekadzie przewodniczenia Sądowi Roberts dał się poznać jako sędzia o dosyć konserwatywnych poglądach, czego wyrazem były m.in. spory dotyczące statusu prawnego wrogich bojowników, procesu finansowania federalnych kampanii wyborczych, a także zakresu konstytucyjnych praw obywatelskich, w tym prawa do aborcji, prawa do noszenia i posiadania broni oraz prawa mniejszości seksualnych do zawierania małżeństw. Prezes wspierał konserwatywnych sędziów, bez względu na to, czy

⁴⁹ Pierwotnie Roberts miał zastąpić Sandrę Day O'Connor, która przeszła na emeryturę, ale zanim rozpoczęto proces jego zatwierdzania przez Senat, zmarł William Rehnquist. To spowodowało zmianę decyzji prezydenta Busha, który postanowił, że Roberts zostanie nominowany na stanowisko prezesa Sądu.

⁵⁰ Ówczesny Senat składał się z 55 republikanów oraz 44 demokratów i 1 niezależnego senatora. Johna Roberta poparło 78 senatorów, w tym wszyscy przedstawiciele Partii Republikańskiej oraz połowa reprezentantów Partii Demokratycznej, natomiast przeciwko jego kandydaturze na prezesa Sądu głosowało 22 demokratów.

⁵¹ Por. M. Tushnet, *In the Balance...*, s. 44-50.

⁵² Rozczarowanie wynikało przede wszystkim z umiarkowanych poglądów sędzi O'Connor na kwestie dotyczące zakresu prawa do aborcji oraz praw mniejszości seksualnych. Nie należy zapominać, że O'Connor głosowała wspólnie z konserwatystami w sporach gospodarczych oraz w sprawie *Bush v. Gore* opowiedziała się po stronie republikańskiego kandydata na urząd prezydenta.

znajdowali się po stronie większości, czy mniejszości, konsekwentnie prezentując jednolite argumenty na temat zasady federalizmu, polityki bezpieczeństwa narodowego i granic ochrony konstytucyjnych praw jednostek. W sporach *Hamdan v. Rumsfeld* oraz *Boumediene v. Bush* Roberts stanął po stronie mniejszości, sprzeciwiając się uznaniu przez Sąd za niekonstytucyjne komisji wojskowych stworzonych przez administrację Busha do osądzenia więźniów bazy w Guantanamo⁵³. W sprawie *Citizens United v. F.E.C.* wsparł, a w *McCutcheon v. F.E.C.* napisał opinię większościową znoszącą ograniczenia w finansowaniu federalnych kampanii wyborczych, powołując się na konstytucyjną ochronę wolności słowa⁵⁴. Przy pierwszej okazji do ograniczenia prawa do aborcji uczynił to wraz z konserwatywnymi sędziami w sporze *Gonzales v. Carhart*⁵⁵. Zdecydowanie poparł ustanowienie indywidualnego prawa do noszenia i posiadania broni w sprawie *District of Columbia v. Heller*, a dwa lata później w sporze *McDonald v. Chicago* opowiedział się za rozszerzeniem prawa chronionego II poprawką do konstytucji na stany⁵⁶. W kwestii zakresu praw mniejszości seksualnych okazał się zdecydowanym przeciwnikiem ich rozszerzania, pisząc opinie przeciwne w sporach *Windsor v. United States*, a także *Obergefell v. Hodges*, na mocy którego Sąd ustanowił konstytucyjne prawo mniejszości seksualnych do zawierania małżeństw⁵⁷. Bogate dziedzictwo orzecznicze pierwszej dekady prezesury Johna Roberta jednoznacznie zatem wskazuje na jego konserwatywne poglądy, a konsekwencja, z jaką współpracował z sędziami Samuelem Alito, Clarence'em Thomasem i Antoninem Scalią, pozwala na stwierdzenie, że przewodnicząc Sądowi, realizował założenia modelu ideologicznego przywództwa. I zapewne można by analizować kolejne orzeczenia wzmacniające stosowanie czynnika ideologicznego w orzecznictwie Roberta, gdyby nie stanowisko, jakie zajął w niezwykle ważnym sporze dotyczącym konstytucyjności ustawy reformującej system ubezpieczeń zdrowotnych.

Orzeczenie w sprawie *National Federation of Independent Business v. Sebelius* było z niecierpliwością oczekiwane przez polityków z dwóch stron sceny politycznej, jak i znaczną część amerykańskiego społeczeństwa, dla którego kwestie służby zdrowia i opieki zdrowotnej były niezwykle istotne. W roku 2010 prezydent Barack Obama podpisał ustawę reformującą system ubezpieczeń zdrowotnych w USA, znaną jako *Obamacare*, która została przegłosowana w Kongresie głosami demokratów i była od początku krytykowana przez Partię Republikańską i jej zwolenników⁵⁸. Legislacja stanowiła największą reformę systemu zdrowia od lat 60. XX wieku i zakładała znaczne rozszerzenie dostępu do ubezpieczeń zdrowotnych dla amerykańskich obywateli. Zanim większość przepisów ustawy weszła w życie, w sądach federalnych zainicjowano spór sądowy mający zbadać konstytucyjność *Obamacare*, który w 2012 roku trafił

⁵³ 548 U.S. 557 (2006) oraz 553 U.S. 723 (2008).

⁵⁴ 558 U.S. 310 (2010) oraz 572 U.S. 185 (2014).

⁵⁵ 550 U.S. 124 (2007).

⁵⁶ 554 U.S. 570 (2008) oraz 561 U.S. 742 (2010).

⁵⁷ 570 U.S. 744 (2013) oraz 576 U.S. 644 (2015).

⁵⁸ *The Patient Protection and Affordable Care Act*, Publ. L. 111-148, 2010.

na wokandę SN. Wydawało się, że niechęć konserwatystów do wielu założeń ustawy spowoduje, że zostanie ona uznana za niekonstytucyjną głosami trzech skrajnych konserwatystów – Scalii, Thomasa i Alito – oraz dwóch bardziej umiarkowanych, ale głosujących wspólnie w sprawach gospodarczych sędziów – Kennedy’ego i Roberta. Tymczasem czwórka liberałów – Ruth Bader Ginsburg, Stephen Breyer, Elena Kagan i Sonia Sotomayor – została wzmocniona decydującym głosem prezesa SN, który wskazał na siebie jako autora opinii większościowej. Na podstawie dosyć złożonego orzeczenia Sądu w sprawie *Sebelius* stany mogły co prawda ograniczyć stosowanie niektórych zapisów ustawy *Obamacare*, ale legislacja została uznana za zgodną z konstytucją. Uzasadniając stanowisko większości sędziów, Roberts podkreślił, że legitymacją do utrzymania w mocy założeń ustawy była konstytucyjna klauzula podatkowa (*taxation clause*), a nie klauzula konieczności i właściwości (*necessary and proper clause*) ani klauzula handlowa (*commerce clause*)⁵⁹. I choć w odniesieniu do jednego z pytań zadanych w sprawie prezes połączył siły z konserwatywnymi sędziami, to jednak najważniejsze rozstrzygnięcie było rezultatem zmiany stanowiska przez Johna Roberta na bardziej umiarkowane.

Podobne stanowisko w kwestii interpretacji ważnych zagadnień konstytucyjnych można było zaobserwować u prezesa SN jeszcze kilkakrotnie, w tym najczęściej w sporach odnoszących się do zakresu konstytucyjnego prawa do aborcji. Pomimo początkowego wsparcia konserwatywnego podejścia do problemu przerywania ciąży i roli państwa w tym procederze pod koniec drugiej dekady XXI wieku Roberts coraz częściej prezentował umiarkowane podejście, co oznaczało wspólne głosowanie z liberałami. W roku 2019 opowiedział się za ograniczeniem obowiązywania prawa antyaborcyjne w stanie Luizjana, a rok później zagłosował za uznaniem tego prawa za niekonstytucyjne⁶⁰. Jest to o tyle interesujące, że jeszcze w 2016 roku w podobnej sprawie dotyczącej prawa stanu Teksas prezes opowiedział się za utrzymaniem legislacji antyaborcyjnej, jednak został przegłosowany przez liberalnych sędziów⁶¹. Z kolei w roku 2021 Roberts dołączył do liberalnej mniejszości, pisząc opinię przeciwną orzeczeniu Sądu w sporze *Whole Woman’s Health v. Jackson*, w którym utrzymano w mocy restrykcyjne prawo antyaborcyjne Teksasu⁶². Niemniej jednak najpoważniejszy rozdzźwięk między dotychczas prezentowanymi konserwatywnymi poglądami Roberta na temat aborcji a stanowiskiem, jakie ostatecznie przyjął, nastąpiło w połowie 2022 roku w sporze *Dobbs v. Jackson Women’s Health Organization*.

Stosunek do aborcji dzielił amerykańskie społeczeństwo już od lat 60. XX wieku, a orzeczenie Sądu Najwyższego z roku 1973 w sprawie *Roe v. Wade* stało się głównym punktem odniesienia zwolenników i krytyków konstytucyjnego prawa do aborcji. Z jednej strony konserwatyści uważali, że Sąd nadużył swoich kompetencji, rozszerzając prawo do prywatności na zabiegi aborcyjne, które od tej pory mogły być wykonywane

⁵⁹ 567 U.S. 519 (2012).

⁶⁰ *June Medical Services, LLC v. Russo*, 591 U.S. 1101 (2020).

⁶¹ *Whole Woman’s Health v. Hellerstedt*, 579 U.S. 582 (2016).

⁶² 595 U.S. 21-463 (2021).

w pierwszym i drugim trymestrze ciąży. Z drugiej strony liberałowie również nie byli w pełni zadowoleni z precedensu, który stawał pewne ograniczenia w procesie usuwania niechcianej ciąży, choć orzeczenie *Roe* wprowadzające konstytucyjne prawo do aborcji było przez większość z nich popierane⁶³. Począwszy od lat 70. podejmowano szereg prób, aby ograniczyć skutki orzeczenia, zarówno na szczeblu stanowym poprzez wprowadzanie ustawodawstwa antyaborcyjnego, jak również w samym SN, do którego trafiały spory wynikające z implementacji przepisów stanowych mogących stać w sprzeczności z założeniami precedensu z 1973 roku. Sąd był najbliżej ograniczenia orzeczenia *Roe* w roku 1992, gdy rozstrzygał spór *Planned Parenthood v. Casey*, ale wówczas część konserwatywnych sędziów opowiedziała się po stronie liberalnej większości⁶⁴. Tymczasem w ostatnich kilku latach niektóre stany południowe dokonały wyraźniejszych modyfikacji ustawodawstwa aborcyjnego, wprowadzając liczne ograniczenia możliwości przerywania ciąży, co z biegiem czasu skutkowało koniecznością oceny przez władzę sądowniczą zgodności tej legislacji z konstytucją⁶⁵.

Spór *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* dotyczył konstytucyjności prawa stanu Missisipi ograniczającego możliwość przeprowadzenia aborcji po 15 tygodniu ciąży, co naruszało założenia precedensu *Roe*. Choć prezes SN częściowo zgodził się z konserwatywną większością, wspierając utrzymanie w mocy prawa stanowego, to jednak nie poparł kluczowej decyzji Sądu o zniesieniu konstytucyjnego prawa do aborcji i odwróceniu precedensu *Roe v. Wade*. Zdaniem Roberta, o ile stany mają prawo do decydowania na temat zakresu prawa do aborcji, to jednak konsensus wypracowany w latach 70. przez Sąd Najwyższy powinien zostać utrzymany dla dobra relacji społecznych i politycznych w Stanach Zjednoczonych⁶⁶. W opinii zbieżnej, którą sporządził, odwołał się do powściągliwości sędziowskiej (*judicial restraint*), stwierdzając, że *jeżeli nie jest konieczne, aby pójść o krok dalej w celu odwrócenia orzeczenia, to nie należy iść o krok dalej*⁶⁷. Nie ulega wątpliwości, że orzeczenie *Dobbs* wywołało w amerykańskim społeczeństwie skrajne reakcje – od zachwyty zwolenników Partii Republikańskiej do dramatycznych apeli polityków Partii Demokratycznej i ich wyborców o natychmiastowe działania w Kongresie zmierzające do ograniczenia skutków decyzji Sądu⁶⁸. Emocje

⁶³ Szerzej na ten temat zob. N.E.H. Hull, P.C. Hoffer, *Roe v. Wade: The Abortion Rights Controversy in American History*, Lawrence 2021.

⁶⁴ 505 U.S. 833 (1992).

⁶⁵ W samym roku 2021 aż 16 stanów wprowadziło restrykcyjne przepisy ograniczające możliwość dokonywania aborcji. Por. *States Passed a Record Number of Restrictive Abortion Laws in 2021*, „USA Facts” 2022, 25 II, [online] <https://usafacts.org/articles/states-passed-a-record-number-of-restrictive-abortion-laws-in-2021/>, 30 VII 2022.

⁶⁶ 597 U.S. 19-1392 (2022).

⁶⁷ *Tamże*. Oryg.: *If it is not necessary to decide more to dispose of a case, then it is necessary not to decide more*.

⁶⁸ Wyniki badania opinii publicznej przeprowadzonego kilkanaście dni po ogłoszeniu przez Sąd Najwyższy decyzji o zniesieniu precedensu *Roe* wskazują na niezadowolenie wśród wyborców demokratów oraz umiarkowane zadowolenie wśród zwolenników republikanów. 57% respondentów wyraziło sprzeciw wobec skutków orzeczenia *Dobbs*. Por. Pew Research Center, *Majority of Public Disapproves of Supreme Court's Decision to Overturn Roe v. Wade*, 6 VII 2022, [online] <https://www.pewresearch.org>.

były tym większe, że na kilka tygodni przed oficjalnym ogłoszeniem wyroku przez SN szkic opinii większościowej autorstwa sędziego Alito dostał się do wiadomości publicznej w rezultacie największego przecieku informacji na temat rozstrzyganego sporu w historii Sądu⁶⁹. Sytuacja ta spotkała się z ostrą krytyką sędziów, w tym szczególnie prezesa Robertsa, który zarządził śledztwo wewnętrzne mające ujawnić okoliczności przecieku. Jednocześnie Roberts określił przeciek jako jednorazowe naruszenie procedury, które miało na celu osłabienie zaufania do Sądu Najwyższego, ale które w żaden sposób nie podważyło jego integralności⁷⁰. Informacje uzyskane przez opinię publiczną w wyniku przecieku okazały się prawdziwe i kilka tygodni później Sąd – po niemal 50 latach – odwrócił precedens *Roe*, pomimo sprzeciwu swojego prezesa, którego wpływy okazały jednak się zbyt ograniczone.

Niektórzy analitycy zauważają, że orzeczenie *Dobbs* dowodzi słabości przywództwa Robertsa, któremu przez kilka tygodni od ujawnienia wstępnej wersji opinii Sądu nie udało się przekonać choćby części sędziów do przyjęcia umiarkowanego stanowiska wobec podtrzymania konstytucyjnego prawa do aborcji i nieodwracania orzeczenia *Roe v. Wade*⁷¹. Niewątpliwie sam fakt ujawnienia prawdopodobnej treści opinii Sądu w tej sprawie jest bez precedensu i oznacza swoistą porażkę całej instytucji, w tym jej prezesa, ale samo stanowisko Robertsa wyrażone w opinii zbieżnej w sporze *Dobbs* nie stanowi wyrazu słabości przywódcy Sądu, a jedynie potwierdza dwie kwestie: że podział ideologiczny między sędziami jest współcześnie podstawową determinantą orzekania w sprawach światopoglądowych oraz że prezes Roberts wydaje się pisać własną kartę jako przewodniczący, co rozpoczął niemal 10 lat wcześniej, podtrzymując konstytucyjność ustawy *Obamacare*⁷². Zauważyć tu można zatem przewagę modelu pragmatycznego, wedle którego po fiasku zastosowania modelu systemowego czy ideologicznego prezes decyduje się wyrazić stanowisko odmienne od tradycyjnego. W tym sensie obydwie wspomniane orzeczenia, *Dobbs* i *Sebelius*, mogą wskazywać na chęć odegrania wyjątkowej roli przez Robertsa we współczesnym Sądzie Najwyższym, choć biorąc pod uwagę rozkład głosów między konserwatystami a liberałami, umiarkowane stanowisko

org/politics/2022/07/06/majority-of-public-disapproves-of-supreme-courts-decision-to-overturn-roe-v-wade/, 30 VII 2022.

⁶⁹ A. Bland, *Supreme Court Abortion Law Leak: What Happened and Why Does It Matter?*, „The Guardian” 2022, 3 V, [online] <https://www.theguardian.com/world/2022/may/03/supreme-court-abortion-law-leak-roe-v-wade>, 30 VII 2022.

⁷⁰ K. Breuninger, *Supreme Court Says Leaked Abortion Draft is Authentic. Roberts Orders Investigation into the Leak*, „CNBC” 2022, 3 V, [online] <https://www.cnbc.com/2022/05/03/supreme-court-says-leaked-abortion-draft-is-authentic-roberts-orders-investigation-into-leak.html>, 30 VII 2022.

⁷¹ J. Gerstein, *The Lonely Chief: How John Roberts Lost Control of the Court*, „Politico” 2022, 25 VI, [online] <https://www.politico.com/news/2022/06/25/chief-john-roberts-court-00039237>, 30 VII 2022.

⁷² Bezpośrednio po wejściu w życie precedensu *Sebelius* niektórzy badacze argumentowali, że podejmując decyzję wbrew konserwatywnemu blokowi sędziów, John Roberts rozpoczyna polityczną grę mającą na celu wzmocnienie jego pozycji w Sądzie. Zob. J.S. Hoff, *Obamacare: Chief Justice Roberts's Political Dodge*, „The Independent Review” 2012, vol. 18, no. 1, s. 5-20.

prezesa może okazać się niewystarczające, aby sprawić, że określenie „Sąd Roberts’a” jest współcześnie uzasadnione z przyczyn innych niż formalne.

Paradoks przywództwa Roberts’a w Sądzie wynika nie tylko z braku wpływu jego umiarkowanego stanowiska w kluczowej z punktu widzenia społecznego sprawie, ale przede wszystkim z tego, że prezes, który wielokrotnie zapewniał o konieczności zachowania jak najdalej idącej bezstronności i obiektywizmu, stoi współcześnie na czele instytucji, w której ideologiczna polaryzacja wydaje się trudna do zmiany. O ile jeszcze w przypadku sporu *Sebelius* prezes był w stanie ograniczyć wpływy skrajnych konserwatystów na orzecznictwo SN, o tyle w roku 2022, po trzech kluczowych nominacjach prezydenta Trumpa, taki zabieg nie przyniósł i prawdopodobnie nie przyniesie skutku w kolejnych latach. Dlatego coraz częściej mogą pojawić się określenia „Sąd Trumpa” zamiast „Sąd Roberts’a”, gdyż to prezydent – wsparty przez republikańskich senatorów – wpłynął w ostatnim czasie bardziej zdecydowanie na kierunek orzecznictwa Sądu niż którykolwiek z sędziów, z prezesem na czele. Brett Kavanaugh, Neil Gorsuch i Amy Coney Barrett już stanowią trwale dziedzictwo prezydentury Trumpa, który w trakcie tylko jednej kadencji zdołał zmienić kierunek ideologiczny Sądu na przyszłe lata, a może i dekady. W tym kontekście Trump z jednej strony wzmocnił konserwatywne skrzydło Sądu, do którego należał m.in. prezes Roberts, z drugiej jednak osłabił jego pozycję, wprowadzając do składu SN sędziów bardziej przewidywalnych ideologicznie, którzy wraz z dwoma pozostałymi *Associate Justices* – Thomasem i Alito – uzyskali matematyczną większość potrzebną do przeforsowania konserwatywnej agendy bez oglądania się na to, co zrobi John Roberts.

WNIOSKI KOŃCOWE

Charakter przywództwa Johna Marshalla, jednego z pierwszych prezesów Sądu Najwyższego, i jego bezprecedensowy wpływ na funkcjonowanie urzędu *Chief Justice* oraz jego pozycję ustrojową w amerykańskim systemie władzy ma wprowadzać w błąd badaczy poszukujących modelowego wzorca przywództwa w Sądzie. Marshall był wyjątkowy nie tylko ze względu na swoją wizję rozwoju amerykańskiego konstytucjonalizmu i cechy osobowościowe pozwalające mu wpływać na decyzje podejmowane przez pozostałych sędziów, ale przede wszystkim sprawował swój urząd w początkach obowiązywania konstytucji Stanów Zjednoczonych, w czasach, gdy pewne idee dopiero się rodziły, a inne wymagały wsparcia i wykładni ze strony sędziów najwyższej (i przez chwilę jedynej) instancji sądowniczej szczebla federalnego. Dlatego przypadek Marshalla nie powinien stanowić punktu odniesienia w badaniach nad pozycją ustrojową pozostałych prezesów w historii, o czym świadczyć może fakt realizowania przez legendarnego prezesa wszystkich czterech modeli przywództwa zaprezentowanych w niniejszym opracowaniu. Pozostali prezesi nie byli tak wszechstronnymi liderami Sądu, co nie powinno prowadzić do umniejszenia dokonań Marshalla, a jedynie stawiać je w trochę innym kontekście historycznym.

Nie należy zapominać, że prezes SN jest „pierwszym spośród równych” z mocy prawa, które – czy to w wymiarze konstytucyjnym, czy ustawowym, jak również

z perspektywy praktyki funkcjonowania Sądu – nadaje mu wyjątkową pozycję sędziego administrującego pracami organu, reprezentującego go na zewnątrz oraz odgrywającego rolę balansującą zasadę podziału władzy. W ten sposób każda osoba obejmująca tę szaczną funkcję staje się nie tylko „najwyższym sędzią Stanów Zjednoczonych”, ale również uzyskuje władzę w jednej z najważniejszych instytucji determinujących kierunek rozwoju społecznego, gospodarczego i politycznego państwa. Od potencjału danego sędziego zależy, w jaki sposób wykorzysta nadane sobie prerogatywy i jakimi motywacjami będzie się kierować, przewodnicząc Sądowi, jednak wykorzystanie tego potencjału jest uzależnione od wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych, o czym przekonał się każdy sędzia mianowany na stanowisko prezesa. Hughes ujawnił swoje cechy przywódcze w sytuacji kryzysu konstytucyjnego, który mógł doprowadzić do zmarginalizowania pozycji SN względem pozostałych segmentów władzy. Warren został wrzucony na głęboką wodę i sprostał zadaniu, skutecznie agitując po raz pierwszy, ale nie ostatni, wszystkich sędziów, że w przypadku orzeczenia fundamentalnego dla amerykańskiego systemu konstytucyjnego należy zachować jednogłośnie, zwłaszcza jeśli chodzi o zniesienie ponad 50-letniego precedensu sankcjonującego segregację rasową. Rehnquist nigdy nie potrafił przekonać do swoich racji wszystkich sędziów, przyszło mu bowiem zarządzać Sądem w czasach polaryzacji ideologicznej, ale pozostał wierny konserwatywnej interpretacji ustawy zasadniczej, przesuwając SN na prawo w kwestiach gospodarczych. Żaden z powyższych prezesów nie mierzył się jednak z wyzwaniami, przed jakimi stanął obecny przywódca Sądu, John Roberts, któremu przyszło kierować instytucją ze wszech miar upolitycznioną i zideologizowaną, nawet jeżeli wiodącą ideologią jest ta, którą wyznaje sam prezes. Chyba że marzeniem Roberta jest pogłębienie ideologicznego modelu przywództwa – co do czego można mieć jednak wątpliwości – w każdym innym przypadku jest skazany na niepowodzenie.

Analizując funkcjonowanie Sądu pod przewodnictwem Johna Roberta, można stwierdzić, że potencjał prezesa do wpływania na pozostałych sędziów oraz na kierunek orzecznictwa organu jest ograniczony, głównie z uwagi na silną polaryzację w Sądzie, która jest rezultatem upolitycznionego procesu mianowania sędziów oraz politycznej roli, jaką instytucja odgrywa w amerykańskim systemie władzy. Choć od momentu objęcia przewodnictwa w Sądzie Roberts starał się być liderem konserwatywnego bloku sędziów, to jednak z uwagi na postawę sędziego Kennedy’ego, który stał się decydującym głosem determinującym kierunek rozstrzygnięć SN, rola ta była ograniczona. Konserwatyzm gospodarczy oraz liberalizm społeczny Kennedy’ego doprowadził do sytuacji, w której o wyroku decydował *Associate*, a nie *Chief Justice*⁷³. Stąd próba odejścia prezesa od tradycyjnego sposobu interpretacji konstytucji zainicjowana w sporze *Sebelius* i skutkująca uznaniem konstytucyjności reformy ubezpieczeń zdrowotnych, krytykowanej przez konserwatywnych sędziów i polityków. Pragmatyzm, jakim Roberts kierował się w sporze z 2012 roku, mógł w większym stopniu zostać wyrażony dopiero po przejściu przez Kennedy’ego na emeryturę, co nastąpiło sześć lat później.

⁷³ Szerzej na ten temat zob. P. Laidler, *The 2020 Supreme Court and Political Identity*, „Politeja” 2020, vol. 17, no. 5, s. 215-235.

Wydawało się, że to idealny moment na przejście decydującego głosu w ważnych sporach konstytucyjnych i – tym samym – wzmocnienie roli przywódczej prezesa. Okazało się jednak, że trzy wakaty, które pojawiły się w SN za czasów prezydentury Donalda Trumpa, miały ideologicznie zmienić Sąd tak bardzo, że jednocześnie osłabiona została pozycja prezesa dążącego do zachowania pewnego balansu w orzecznictwie, a przynajmniej wdrażania stopniowych zmian w procesie interpretacji konstytucji bez potrzeby dokonywania konserwatywnej rewolucji. Tak należy rozumieć stanowisko Robertsa wyrażone w opinii do wyroku w sprawie *Dobbs*, której skutki prawne, polityczne i społeczne zdeterminują najbliższe miesiące, a może i lata. Wiele zależeć będzie od tego, czy zrealizowana zostanie zapowiedź sędziego Clarence’a Thomasa podjęcia dalszych kroków zmierzających do ograniczenia konstytucyjnych praw jednostek, takich jak prawo do zawierania małżeństw osób tej samej płci⁷⁴. Jeżeli Sąd będzie miał okazję do ponownej analizy zakresu tego prawa, może się zdarzyć, że konserwatywna koalicja sędziów po raz kolejny zatriumfuje, bez względu na to, jak bardzo umiarkowane i pragmatyczne stanowisko przedstawi prezes Sądu.

Choć określenie *primus inter pares* pasuje do roli, jaką ustawodawca przewidział dla prezesa Sądu Najwyższego, to jednak samo wyposażenie sędziego w uprawnienia do kierowania obradami i rozprawami, wyznaczania autorów opinii większościowych w wybranych sporach czy zrównywanie jego pozycji ustrojowej względem prezydenta czy Kongresu poprzez udział w ważnych wydarzeniach o charakterze prawnopolitycznym nie sprawia, że rzeczywisty wpływ *Chief Justice* na funkcjonowanie Sądu jest znaczący. Niektórzy badacze wskazują na prestiż, jaki wiąże się ze sprawowaniem funkcji prezesa Sądu, porównywalny jedynie do prestiżu prezydenta Stanów Zjednoczonych⁷⁵, inni natomiast podkreślają rangę każdego sędziego SN, którego głos może odgrywać decydującą rolę w konkretnym rozstrzygnięciu i który może stać się liderem w danym okresie działalności Sądu⁷⁶. Analiza przebiegu procesu zatwierdzania sędziów przez Senat, mającego zwłaszcza w ostatnich dekadach wymiar czysto polityczny, z pewnością wzmacnia to drugie stanowisko, stawiając prezesa na równi z *Associate Justices*. I może właśnie na tym polega specyfika Sądu, aby prezes przewodził, ale w taki sposób, który pozwoli każdemu sędziemu na zaprezentowanie suwerennego stanowiska i na przeprowadzenie kolegialnej dyskusji, która doprowadzi do podjęcia decyzji będącej sumą poglądów całego SN. Z tej perspektywy mniej istotny jest model przywództwa prezesa, ważniejsza natomiast umiejętność słuchania i respektowania poglądów pozostałych sędziów, a także dążenia do zachowania balansu, o który tak trudno we współczesnych spolaryzowanych społeczeństwach. Do tego dążył John

⁷⁴ W swojej opinii w sporze *Dobbs* sędzia Thomas stwierdził, że Sąd powinien zrewidować w przyszłości wszystkie sprawy odnoszące się do materialnej właściwości prawa, w tym orzeczeń *Griswold v. Connecticut* oraz *Obergefell v. Hodges*, ponieważ zadaniem sędziów jest naprawienie oczywistych błędów, jakimi były decyzje w tych sporach. Por. 597 U.S. 19-1392 (2022).

⁷⁵ Zob. R.J. Steamer, *Chief Justice: Leadership and the Supreme Court*, Columbia 1986.

⁷⁶ Pisał na ten temat Alpheus T. Mason, wskazując, że nie zawsze to prezesi Sądu Najwyższego byli jego liderami. W szczególności odnosił się do sądów, którym przewodniczyli Harlan Fiske Stone oraz Fred M. Vinson.

Roberts, prezentując swoją opinię w sporze *Dobbs*, i choć uczynił to bezskutecznie, z pewnością nie powiedział jeszcze ostatniego słowa jako prezes Sądu Najwyższego. Podobnie jak pozostali konserwatywni sędziowie.

BIBLIOGRAFIA

- Baum L.A., *The Supreme Court*, Washington 2021.
- Beveridge A.J., *The Life of John Marshall*, Boston 1919.
- Black C.L., Bobbitt P., *Impeachment: A Handbook*, New Haven 2018, <https://doi.org/10.2307/j.ctv5cgb9r>.
- Bland A., *Supreme Court Abortion Law Leak: What Happened and Why Does It Matter?*, „The Guardian” 2022, 3 V, [online] <https://www.theguardian.com/world/2022/may/03/supreme-court-abortion-law-leak-roe-v-wade>, 30 VII 2022.
- Breuninger K., *Supreme Court Says Leaked Abortion Draft Is Authentic. Roberts Orders Investigation into the Leak*, „CNBC” 2022, 3 V, [online] <https://www.cnbc.com/2022/05/03/supreme-court-says-leaked-abortion-draft-is-authentic-roberts-orders-investigation-into-leak.html>.
- Chemerinsky E., *Assessing Chief Justice William Rehnquist*, „University of Pennsylvania Law Review” 2006, vol. 154, nr 6, s. 1331-1364, <https://doi.org/10.2307/40041341>.
- Collier C., *Decision in Philadelphia: The Constitutional Convention of 1787*, New York 2007.
- Congress and Its Members*, red. R.H. Davidson, W.J. Oleszek, F.E. Lee, E. Schickler, J.M. Curry, Washington 2021.
- Congress and the Constitution*, red. N. Devins, K.E. Whittington, Durham 2005.
- Cotter D.A., *The Chief Justices. Seventeen Men of the Center Seat, Their Courts, and Their Times*, New York 2019.
- Cronin T.E., Genovese M.A., *The Paradoxes of the American Presidency*, New York 2022.
- Cross F.B., Lindquist S., *Doctrinal and Strategic Influences of the Chief Justice*, „University of Pennsylvania Law Review” 2006, vol. 154, no. 6, s. 1665-1707, <https://doi.org/10.2307/40041349>.
- Cushman C., *Chief Justices and Presidential Inaugurations*, „Supreme Court Historical Society”, [online] <https://supremecourthistory.org/scotus-scoops/chief-justices-and-presidential-inaugurations/>.
- Garlicki L., *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki. Konstytucja – polityka – prawa obywatelskie*, Wrocław 1982.
- Gerstein J., *The Lonely Chief: How John Roberts Lost Control of the Court*, „Politico” 2022, 25 VI, [online] <https://www.politico.com/news/2022/06/25/chief-john-roberts-court-00039237>.
- Ginsberg B., *Presidential Government*, New Haven 2016.
- Hasen R.L., *The Supreme Court’s Pro-Partisanship Turn*, „Georgetown Law Journal Online” 2020, vol. 109, s. 50-80, [online] <https://www.law.georgetown.edu/georgetown-law-journal/glj-online/109-online/the-supreme-courts-pro-partisanship-turn/>.
- Hobson C.F., *The Great Chief Justice: John Marshall and the Rule of Law*, Lawrence 1996.

- Hodder-Williams R., *The Politics of the United States Supreme Court*, London 1980, <https://doi.org/10.2307/2618260>.
- Hoff J.S., *Obamacare: Chief Justice Roberts's Political Dodge*, „The Independent Review” 2013, vol. 18, no. 1, s. 5-20.
- Horwitz M. J., *The Warren Court and the Pursuit of Justice*, New York 1999.
- Hull N.E.H., Hoffer P.C., *Roe v. Wade: The Abortion Rights Controversy in American History*, Lawrence 2021, <https://doi.org/10.2307/j.ctv1nnwhh9>.
- John Marshall's Achievement: Law, Politics, and Constitutional Interpretations*, red. T.C. Shevory, Westport 1989.
- Kiełmiński Z., *Kongres Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 1994.
- Laidler P., *The Best Mean to an End: 'Test' as the Main Element of the U.S. Supreme Court's Adjudication. A Historical Perspective*, [w:] *The American Uses of History. Essays on Public Memory*, red. T. Basiuk, S. Kuźma-Markowska, K. Mazur, Frankfurt 2011, s. 307-320.
- Laidler P., *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki: od prawa do polityki*, Kraków 2011.
- Laidler P., *The 2020 Supreme Court and Political Identity*, „Politeja” 2020, vol. 17, no. 5, s. 215-235, <https://doi.org/10.12797/Politeja.17.2020.68.11>.
- Ludwikowska A.M., Ludwikowski R.R., *Sądy w Stanach Zjednoczonych. Struktura i jurysdykcja*, Toruń 2008.
- Małajny R.M., *Amerykański prezydenccjalizm*, Warszawa 2012.
- Mania A., *Sąd specjalnego przeznaczenia: Foreign Intelligence Surveillance Court*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, red. P. Laidler, J. Szymanek, Kraków 2014, s. 181-204.
- Mason A.T. *The Chief Justice of the United States: Primus Inter Pares*, „Journal of Public Law” 1968, vol. 17, s. 20-60.
- McDonald F., *The American Presidency: An Intellectual History*, Lawrence 1994.
- Pew Research Center, *Majority of Public Disapproves of Supreme Court's Decision to Overturn Roe v. Wade*, 6 VII 2022, [online] <https://www.pewresearch.org/politics/2022/07/06/majority-of-public-disapproves-of-supreme-courts-decision-to-overturn-roe-v-wade/>.
- Post R., *Judicial Management: The Achievements of Chief Justice William Howard Taft*, „OAH Magazine of History” 1988, vol. 13, no. 1, s. 24-29, <https://doi.org/10.1093/maghis/13.1.24>.
- The Presidency and the Political System*, red. M. Nelson, Washington 2020.
- Renstrom P.G., *The Taft Court: Justices, Rulings, and Legacy*, New York 2003.
- Schlesinger A.J., *The Imperial Presidency*, Boston 1973.
- Schwartz D.S., *John Marshall and the 200-Year Oddysey of McCulloch v. Maryland*, New York 2019.
- Shesol J., *Supreme Power: Franklin Roosevelt vs. The Supreme Court*, New York 2011.
- Shevory T.C., *John Marshall's Law: Interpretation, Ideology, and Interest*, Westport 1994.
- Sieger M.E., *The President as Leader*, London 2017, <https://doi.org/10.4324/9781315316086>.
- States Passed a Record Number of Restrictive Abortion Laws in 2021*, „USA Facts” 2022, 25 II, [online] <https://usafacts.org/articles/states-passed-a-record-number-of-restrictive-abortion-laws-in-2021/>.
- Steamer R.J., *Chief Justice: Leadership and the Supreme Court*, Columbia 1986.

- Szklarski B., *Przywództwo symboliczne: między rządzeniem a reprezentacją. Amerykańska prezydentura końca XX wieku*, Warszawa 2006.
- Tushnet M., *In the Balance: Law and Politics on the Roberts Court*, New York 2013.
- The United States Supreme Court: The Pursuit of Justice*, red. C. Tomlins, Boston 2005.
- Wahlbeck P.J., *Strategy and Constraints on Supreme Court Opinion Assignment*, „University of Pennsylvania Law Review” 2006, vol. 154, s. 1729-1755, <https://doi.org/10.2307/40041351>.
- Whittington K.E., *Political Foundations of Judicial Supremacy: The Presidency, the Supreme Court, and Constitutional Leadership in U.S. History*, Princeton 2007, <https://doi.org/10.1515/9781400827756>.
- Wiszowaty M.M., ‘House of Cards’ czyli ‘majority whip’ w Kongresie USA – geneza, regulacja prawna, znaczenie dla praktyki ustrojowej, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, red. P. Laidler, J. Szymanek, Kraków 2014, s. 375-400.
- Wolfe C., *The Rise of Modern Judicial Review: From Constitutional Interpretation to Judge-Made Law*, New York 1986.
- Yarbrough T.E., *The Burger Court: Justices, Rulings, and Legacy*, New York 2000.

Paweł LAIDLER – profesor nauk politycznych w Instytucie Amerykanistyki i Studiów Polonijnych Uniwersytetu Jagiellońskiego, prawnik, znawca amerykańskich systemów politycznych i prawnych, obecnie zaangażowany w międzynarodowy projekt dotyczący zaufania i przejrzystości w czasach inwigilacji, a także procesu konstytucjonalizacji polityki w Stanach Zjednoczonych.